HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

היו שניהם כהנים וכו': תנו רבנן [א]הכה זה וחזר והכה זה קלל זה וחזר וקלל זה קלל שניהם בבת אחת הכה שניהם בבת אחת חייב רבי יהודה אומר בבת אחת חייב בזה אחר זה פטור והתניא רבי יהודה אומר פטור בבת אחת תרי תנאי אליבא דרבי יהודה מאי טעמא דמאן דפטר אמר רבי חנינא נאמר ברכה למטה ונאמר ברכה למעלה מה למעלה שאין בה שותפות אף למטה שאין בה שותפות [ב]ואיתקש הכאה לקללה: ועולה במשמרו וכו': וכי מאחר דאינו חולק למה עולה (א) האמר בעינא דניעביד מצוה אלא עלה לא קתני אלא עולה בעל כרחו אמר רב אחא בר חנינא אמר אביי אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן משום [ג]פגם משפחה: ואם היו שניהם במשמר כו': מאי שנא שני משמרות דלא דאזיל להא משמרה ומדחו ליה ואזיל להא משמרה ומדחו ליה משמר אחד נמי אזיל להאי בית אב ומדחו ליה (ב) אמר רב פפא הכי קאמר [א]אם היו שניהם משמר אחד ובית אב אחד נוטל חלק אחד:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

מצות [ב]חליצה בשלשה דיינין ואפילו שלשתן הדיוטות חלצה במנעל חליצתה כשרה [ג]באנפיליא חליצתה פסולה בסנדל שיש לו עקב כשר ושאין לו עקב פסול [ד][ד]מן הארכובה ולמטה חליצה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצה פסולה [ה]חלצה בסנדל [ה]שאין שלו או בסנדל של עץ או בשל שמאל בימין חליצה כשרה חלצה בגדול שהוא יכול להלוך בו או בקטן שהוא חופה את רוב רגלו חליצתה כשרה:

גמ' ומאחר דאפילו שלשה הדיוטות דיינין למה לי הא קמ"ל דבעינן בשלשה שיודעים להקרות כעין דיינים תנינא להא דתנו רבנן [ו][ו]מצות חליצה בשלשה שיודעין להקרות כעין דיינים רבי יהודה אומר בחמשה מ"ט דת"ק דתניא [1]זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה ור' יהודה [2]זקני שנים זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ה' ות"ק האי זקני מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבויי אפילו שלשה הדיוטות ורבי יהודה הדיוטות מנא ליה נפקא ליה מלעיני דאמר מר [3]לעיני פרט לסומים ומדאיצטריך לעיני למעוטי סומים ש"מ דאפילו הדיוטות דאי סלקא דעתך סנהדרין בעינן למה לי למעוטי סומין מדתני רב יוסף נפקא דתני רב יוסף [ז][ז]כשם שב"ד מנוקים בצדק כך ב"ד מנוקים מכל מום שנאמר

חייב. שהרי אחד מהם אביו [ח](קסבר התראת ספק שמה התראה הואיל וממ"נ עובר) והכהו: **בבת אחת.** שחבטן במקל בהכאה אחת: **חייב.** דבהתראת ודאי התרו בו אל תכה שניהם שבמכה זו אתה מתחייב: **בזה אחר זה פטור.** דאיכא שתי התראות וכל חדא וחדא הוי התראת ספק ולת"ק התראת ספק שמה התראה הואיל וממה נפשך עבר: **מ"ט דמאן דפטר.** בבת אחת הא ודאי התראה היא: **למטה.** באביו ואמו: **למעלה.** כלפי מעלה כי יקלל אלהיו (ויקרא כד): **איתקש הכאה לקללה.** בפרשת ואלה המשפטים[ט] סמכן הענין אלא שפסוק אחד מפסיק ביניהן ואיכא למ"ד היקש הוא באלו הן הנחנקין (סנהדרין פה.): **האמר בעינן דאיעביד מצוה.** בתמיה גרסינן לה דקא אמרת למה עולה הא ודאי בלא חלוקה ניחא ליה למיעבד עבוד' אלא בעי הכי עלה לא קתני דניתני עלה במשמרו אינו חולק: **בעל כרחו.** דאע"ג דאינו חולק כפינן ליה לעבוד: **משום פגם.** שתי משפחות שבושין עליו שיאמרו בני אדם פסול הוא לעבודה [י](ובני משמרות יכולין לכופו ולומר לו הואיל ואומרים עליך שאתה ממשפחה שלנו עבוד במשמר שלנו שלא יאמרו בני אדם שלא רצוך עובד במשמר אחר פסול הוא זה וכן במשמרו של אחר): כל משמר חלוק לששה בתי אבות וכל אחד עובד את יומו ונוטל עורות קדשים הבאים ביומו:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

ואפילו שלשתן הדיוטות. שאינן [כ](מסנהדרי עירן). ובגמרא פריך מאי דיינין: **מנעל.** של עור רך הוא כעין שלנו: **חליצה כשרה.** אבל לכתחלה לא כדמפרש לקמן [קג.] משום מנעל המרופט שניטל גבו אבל עיקר חליצה בסנדל והוא של עור קשה ומבושל ומשנפחת אין לו תקנה ואין דרך לנועלו: **באנפיליא.** של בגד קלצו"ן בלע"ז: **פסולה.** דמידי דמגין בעינן דכתיב (דברים כה) נעלו ונעל מידי דמגין הוא דכתיב (יחזקאל טז) ואנעלך תחש והוא עור: **עקב.** סול"א בלע"ז: **מן הארכובה ולמעלה.** שנחתך רגלו מן הארכובה וחלץ מן הארכובה ולמעלה: **או בשל שמאל בימין כשרה.** אבל חליצה של שמאל קתני בפירקין (לקמן קד.) פלוגתא: **חלצה בגדול.** סנדל שלא היה למדת רגלו אבל הוא יכול ללכת בו: הכי גרסינן **או בקטן החופה את רוב רגלו חליצתה כשרה:** **גמ' להקרות.** ליבם לא חפצתי לקחתה (דברים כה) (ג) מאן יבמי להקים וגו' ככה יעשה לאיש [שם] וכולן בלשון הקדש: **זקנים.** ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים (שם): **זקני.** וקראו לו זקני עירו (שם). אבל ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים (שם) לא קא חשיב דכיון דכתיב הזקנים אהנך דלעיל קאי: **כך ב"ד מנוקים מכל מום.** יליף מהאי קרא כולך יפה רעיתי דאיירי בסנהדרין:

בישראל

הכה זה כו' קלל את זה כו' או הכה שניהם בבת אחת חייב. זו ואין צריך לומר זו קתני ולא חש למיתני בע"א כיון דרבי יהודה פליג עלה ומחלק בין זה אחר זה לבת אחת ור"ח גריס הכה שניהם או קלל שניהם בין בזה אחר זה בין בבת אחת חייב ואין להקשות (ד) הא דאמר ריש לקיש בהתערובות (זבחים דף עח.) הפגול והנותר שבללן זה בזה פטור א"א שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ודייק התם דהתראת ספק לא שמה התראה ומאי שנא מהכה שניהם בבת אחת לא דמי דהכא יודע הוא דעובר על לאו ומיתה דמכה אביו בבירור אבל התם אינו יודע אי זו מין הרבה על חבירו אם עובר משום פגול או משום נותר ואין להאריך כאן: **עולה בעל כרחו.** תימה [ל]קצת היכי משמע ליה דעולה בעל כרחו דלמא בעל כרחם דבני משמרה קאי: **ואם היו שניהם כו'.** תימה אמאי לא פריך חלק אחד פשיטא ושמא משום דתנא ליה לעיל (דף נט:) תנא ליה נמי הכא:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

מצות חליצה. הא קמ"ל דבעינן שלשה שיודעין להקרות בעין דיינים. אבל בשאר דברים אין צריך שיהיו בקיאין בהן וכי לא עשו בטוב יוכלו לישאל לבקיאין אבל קריאה אם לא ידעו להקרות לא יוכלו לישאל לבקיאין אם הקרו יפה: **ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד.** הכא גבי חליצה אתי שפיר דאין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד דהא איכא כמה פלוגתי במתני' אבל לענין סמיכת פר דבעינן נמי שלשה[מ] קשה וי"ל [ס]דהתם נמי איכא פלוגתא אי בעינן בכל כחו (חגיגה טז:) ועי"ל דבכל דוכתין דבעינן ראוי לב"ד אין ב"ד שקול: **זקני שנים וזקנים שנים.** פירש בקונט' ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים אהנך דלעיל קאי ואין נראה לר"י דבריש סנהדרין (דף ג:) מפיק הא דבעינן שלשה מומחין מדכתיב ג' האלהים ולא אמרינן האלהים בתרא אדלעיל קאי ואמר ר"י דהזקנים דלעיני אצטריך למכתב דאי הוה כתב ונגשה יבמתו לעיניהם ה"א אי יבם סומא לא יחלוץ והכי כתיב לעיני הזקנים אבל חלצה מן הסומא חליצתה כשרה: **מיבעי ליה לרבות הדיוטות.** וא"ת ומזקנים אמאי לא משמע ליה זקני השוק כדאמר בפרק בתרא דסוטה (דף מד.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף יד.) אי לא ושופטיך הוה אמינא זקניך אפילו זקני השוק גבי עגלה ערופה וי"ל דשאני הכא דכתיב השערה דמשמע סנהדרין:

יפה

מסורת הש"ס

א) מכות טז. ע"ש [תוספ' פ"ב ע"ש חולין פב: לא.], ב) [סנהדרין פה.], ג) [קדושין יח. וש"נ], ד) [ערכין יט:], ה) שבת סו. קיב., ו) [תוספ' פי"ב], ז) סנהדרין לו: קדושין עו:, ח) ס"א אין זה, ט) [שמות כא], י) ס"א אין זה, כ) [צ"ל מסנהדרין], ל) עי' תוי"ט, מ) [סנהדרין יג:],

◆

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעְרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

2. וְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ: דברים כה ח

3. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואין ב"ד כו' דהתם נמי איכא פלוגתא. עי' פסחים ד' פט ע"א תד"ה דאילו פסח:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' למה עולה כו' עד בע"כ תא"מ. ונ"ב מפרש"י משמע דלא גרסי' למה עולה האמר כו' אלא האמר כו' גרידא: (ב) שם ומדחו ליה ואזיל להאי בית אב ומדחו ליה אמר ר"פ כו': (ג) רש"י ד"ה להקרות כו' לקחתה וליבמה מאן יבמי: (ד) תד"ה הכה וכו' ואין להקשות מהא כו':

◆

לעזי רש"י

קלצו"ן. נעל-בד.

שול"א. סוליה (או עָקֵב).

◆

מוסף רש"י

הכה זה וחזר והכה זה. מי שלא שהתה אחר גיטה שלשה חדשים וניסת וילדה, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון וכשגדל הכה את האחד וחזר והכה את חבירו (חולין פב:) בשתי התראות, דהויא לה כל חדא התראת ספק (מכות טז.). **חייב.** דקסבר התראת ספק שמה התראה (חולין פב:). **בבת אחת.** בהכאה אחת (שם צא.) הרים שתי ידיו והכה זה באחת וזה באחת (שם פב:) או: בהתראה אחת תוך כדי דבור, דהויא לה התראת ודאי, דממה נפשך חד מינייהו אבוהו (מכות טז.). **חייב.** דהתראת ודאי היא (חולין פב:). **הדרן עלך נושאין על האנוסה מן הארוכה ולמטה.** חלצה למי שנחתך הרגל ונשתייר בו קצת מן הארכובה ולמטה (ערכין יט:). **או בשל שמאל בימין.** סנדל של שמאל נעל בימין וחלצה, דחליצה בימין הוא, דגמר רגל רגל ממצורע (שבת סו.). **כך ב"ד מנוקים מכל מום.** פגם משפחה (סנהדרין לו:) פסול יוחסין, ובסנהדרין קאמר, או גדולה או קטנה, אבל דיינין בעלמא לא (קדושין עו:).

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה יח:

א ב מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ה סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף א:

ב ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כב:

ג ד מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף לה:

ד ה מיי' שם הלכה יט [טוש"ע שם סעיף יד ובפירוש סדר חליצה סעיף נד]:

ה ו מיי' שם הלכה ה וטוש"ע שם סעיף א:

ו ז מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ו סמג עשין צו:

◆

תוספות ישנים

חלצה במנעל. של עור רך כעין שלנו חליצתה כשרה דיעבד אבל לכתחלה לא כדמפרש בגמ' גזירה משום מנעל המרופט שניטל גבו אבל עיקר חליצה בסנדל והוא של עור קשה ומשנפסק אין לו תקנה ואין דרך לנועלו לפיכך טוב לחזר אחר מנעל שעורו עב: מן הארכובה ולמעלה. פירש"י נחתך רגלו מן הארכובה ולמעלה וחלץ למעלה מן הארכובה ולא נהירא דא"כ היכי קאמר אם נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חליצתו כשרה הא אמרי' לקמן (בפירוש) [בפירקין] (קג.) אמר אמימר האי מאן דמסגי על לוחתא דרגליה לא חלץ. פירוש שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל לוחתא לשון לווחין פלנק"א בלע"ז כלומר שאינו דורס ממקום מדרס רגלו ואמר נמי לקמן (שם) אמר אמימר לא בר אבין חליץ ולא בר קיפוק חליץ שני ספדנים היו דאחלשוה לדעתיה דרב אשי ואתהפוך כרעייהו וכי גרע היכא דאיתהפוך כרעייהו מנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה דאמר הכא דכשר א) לכן פירש ר"י וכן נמצא בירושלמי מן הארכובה ולמעלה פסולה מן הארכובה ולמטה כשרה ולעולם מיירי שרגלו שלם ולעיל פרשתי:

א) אולי צ"ל ולכן פירש ר"י וכן נמצא בירושלמי דמן הארכובה ולמעלה היינו אם קשרה הרצועות מן הארכובה ולמעלה פסולה וכו'.

◆

תוס' חד מקמאי

פרק מצות חליצה הוי יודע שסנדל ומנעל לאו בדפוס א' הם ומיהו שניה' כשרים אלא שהמנעל עשוי מעור רך ואיכא למיגזר ביה משום מנעל מרופט או משום חצי מנעל מפני שאפשר לתקנו אע"פ שנתקרע אבל סנדל הוא מעור קשה ואין ראוי לתקנו אחר שנתקרע וליכא למגזר ביה משום מנעל מרופט ומשום חצי מנעל לפיכך המנעל אסור לחלוץ לכתחלה ובסנדל מותר. וכל היכא דתני חליצה פסולה פוסלת מן האחים וכל היכא דתני אינה חליצה אינה פוסלת. והא דתנן סנדל שיש בו עקב כשר האי עקב הוא כף הרגל שקורין שולא. והא דתנן מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה פירש"י אם נקטעו רגליו מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה אע"פ שאינו קרוי רגל דהא תנן גבי עולת ראיה רגלים פרט לבעלי קבין שפטורים מן הראיה מיהו מעל רגליו הוא אבל מן הארכובה ולמעלה מעל דמעל הוא ואע"ג דאמר אמימר האי מאן דחליץ [צריך] למדחסיה לכרעיה לתרוצי לכרעיה ואמר אמימר האי מאן דמסגי אלוחתי דכרעיה לא חליץ פי' שרגליו הפוכות שכף הרגל שהוא השולא הולכת למעלה וגב הרגל למטה. ואם כן הוא מן הארכובה ולמטה אמאי חליצתה כשרה. לא דמי דהתם כשנחתך רגלו הוא א) קרי ליה לשוק [רגל] והוא מעל רגליו אבל הכא הוא הנקרא רגל ושולא בלעז היא הנקראת כף הרגל נמצא שאין השוק על הרגל אלא על כף הרגל. והרב אלפס פי' מן הארכובה ולמטה דקתני מתני' שקשר רצועות הסנדל מן הארכובה ולמטה והו"ל מעל רגלו והביא ראיה מהירושל' שכתוב במתני' בקטום מן הארכובה ולמטה וכו' כמ"ש הרב ז"ל והא דתנן חלצה בסנדל של עץ חליצתה כשרה אמר עלה בגמ' מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ור' יוסי אוסר אבוה דשמואל אמר במחופה עור ודברי הכל. וכתב הרב אלפס אבל כשאינו מחופה עור אפילו דיעבד נמי לא ואין דבריו נראין בזה דקי"ל בפ' בתרא דיומא דאפילו לר' יוסי קב דקיטע מנעל הוא טעמא דרבי יוסי משום דלמא מפסיק ואתי לאתוייה והכי מסקנא דשמעתא התם הא דאמר רבה בפירקי' דהכא מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ האי מנין והאי לא מנין אלמא לרבה נמי לר"מ הוא דהוי מנעל אבל לר' יוסי לא הוי מנעל וא"כ קשיא דרבה אדרבה איכא למימר דרבה הכא לדבריו דאביי קאמר דאמר אביי מדסיפא רבנן רישא נמי רבנן ורישא במחופה עור משמע דלאביי טעמא דר' יוסי משום דלאו מנעל הוא ובפ' יום הכפורים אית ליה לאביי נמי האי סברא דלר"י לאו מנעל הוא ורבה אותביה התם ואסקה דלר"י נמי מנעל הוא. והיינו טעמא דר' יוסי משום דלמא מפסיק הלכך הא דאמר רבה מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ לדבריו דאביי קאמר ובשלהי פ' במה אשה נמי גרסי' אמר רב יוסף מאן הודה לו ר"מ מאן לא הודה לו ר' יוסי ורבא אמר מאן לא הודה לו ר' יוחנן בן נורי הוא כלומר אבל ר"י ור"מ הודו לו דלתרווייהו ס"ל דמנעל הוא ויש לפרש דלעולם אליבא דרבה היכא דאין מחופה עור לר"מ הוה מנעל ולר"י לאו מנעל הוא. והא דאמר רבה במס' יומא דלר"י נמי מנעל הוא במחופה [עור] כשתמצא לומר לדברי ר"י בין במחופה עור בין כשאינו מחופה עור לאו מנעל הוא ובמחופה עור דלמא מפסיק וכשאינו מחופה עור נמי איכא למיגזר הכי ולר"מ אפי' כשאינו מחופה עור מותר לצאת בו לכתחילה דמנעל הוא ולא גזרינן דלמא מפסיק והיינו דאמר רבה מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ דמשמע דלר"י לאו מנעל הוא. והא דאמר רבה בפ' במה אשה מאן לא הודה לו ר' יוחנן בן נורי לאו למימר דלדעת ר' יוסי מנעל אלא

א) נראה דל"ל קרינן ליה לשוק רגל ושפיר קרינן ביה וחלצה נעלו מעל רגלו אבל הכא וכו' ועי' ברא"ש כאן סימן ז'.